

Webrecensie BMGN – LCHR 126:4 (2011)

Klijn, Annemieke, ***Verlangen naar verbetering. 375 jaar academische geneeskunde in Utrecht*** (Amsterdam: Boom, 2010, 384 blz., ISBN 978 94 6105 356 5).

In haar *Verlangen naar Verbetering* schetst Annemieke Klijn, in opdracht van het UMC Utrecht, een beeld van 375 jaar academische geneeskunde in Utrecht. Dat bij de behandeling van een dergelijke periode in één boek keuzes gemaakt moeten worden is duidelijk, al is het jammer dat die keuzes niet echt expliciet worden gemaakt. Hoewel bij tijd en wijle ook de studenten, en de wederzijdse wrevel tussen professoren en studenten, voorbijkomen, wordt gaandeweg duidelijk dat Klijn zich vooral focust op de hoogleraren, en dan meer op hun medische theorieën en praktijken, dan op hun karakters of politieke ideeën. Verder richt zij zich op de medische opleiding, de scheiding en frictie tussen onderzoek, onderwijs en patiëntenzorg en de – met dat laatste samenhangende – langzaam maar zeker toenemende samenwerking tussen faculteit en ziekenhuis.

Deze laatste toespitsing wordt meteen duidelijk bij Klijns fraai gekozen vertrekpunt: een anoniem schilderij uit ongeveer 1630 over het interieur van het Catharijnegasthuis aan de Utrechtse Nieuwegracht. Mooi is ook dat haar boek zich laat lezen als een tocht door 350 jaar medische, academische geschiedenis in het algemeen, met Utrecht als casus. Zo passeren de diverse medische paradigma's, de specialisering, het verzet van specialisten tegen verdere deelspecialisering en de ambivalente houding ten tijde van de oorlog de revue. Wat betreft de periode na 1945 is er aandacht voor de enorme groei van de medische faculteiten, het toenemende aandeel van techniek in de diagnose, de verzorgingsstaat, de stijgende kosten van de gezondheidszorg, de toenemende overheidsbemoediging, en de veranderende medische ethiek.

Klijn heeft ook een goed oog voor andere drijfveren van medisch handelen zoals de medische markt, economisch hoog- en laagtij, eigenbelang en concurrentie, bijvoorbeeld tussen hoogleraren onderling of tussen de al dan niet academische ziekenhuizen. Ook de specialiseringstendens en de discussie daarover met al zijn voor- en nadelen komen uitgebreid aan bod. Deze tendens had naast ‘koninkrijksvorming’ aanvankelijk ook als nadeel dat de toename van kennis niet gepaard ging met een toename van therapeutische mogelijkheden. Artsen wisten weliswaar steeds meer, maar de patiënten werden er vooralsnog niet beter van. Dit leidde weer tot verzet tegen specialisering en een toename van belangstelling in het holisme.

Klijn heeft een mooi boek geschreven maar uiteraard is kritiek mogelijk. Het grootste kritiekpunt betreft de soms wat teleologisch aandoende schets van de groeiende samenwerking tussen ziekenhuis en faculteit, uiteindelijk uitmondend in de vorming van een medisch centrum. De lezer krijgt het idee dat het medisch centrum een wenselijk en welhaast noodzakelijk eindpunt van de geschiedenis is, ook omdat de voordelen ervan meer worden aangezet dan de nadelen, zoals de overvleugeling van de faculteitsbelangen door die van het ziekenhuis. Ten tweede had de ondergang van de Utrechtse tandheelkundige faculteit uitvoeriger en kritischer beschreven mogen worden. Deze gebeurtenis kan niet alleen gezien worden als het gevolg van een gebrek aan wetenschappelijk onderzoek, maar óók van eigen arrogantie. Doordat de faculteit net een nieuw modern gebouw in gebruik had genomen werd ervan uitgegaan dat de toenmalige minister van Onderwijs, in de strijd tussen de drie opleidingen Tandheelkunde (naast Utrecht ging het om Amsterdam en Nijmegen), nooit tegen Utrecht zou beslissen. Het voeren van lobby's en actie, zoals in Amsterdam of Nijmegen gebeurde, werd daardoor niet of nauwelijks nodig geacht. Als zij tenslotte aangeeft dat in de jaren tachtig het universiteitsbestuur niet bij machte was in te grijpen in de problemen bij de medische faculteit, omdat zij zelf te veel van crisis naar crisis hobbelde, was een korte toelichting op haar plaats geweest. Ondanks deze

kritische kanttekeningen kan gesteld worden dat Klijn een goed en prettig leesbaar overzicht van de ontwikkeling van de academische geneeskunde in Utrecht heeft geschreven.

Leo van Bergen, VUMC

Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Kloek, Els, Blom, Frans, Leerintveld, Ad (eds.), *Vrouwen rondom Huygens* (Themanummer De Zeventiende eeuw 25 (2009) 2; Hilversum: Verloren, 2010, 247 blz., ISBN 978 90 8704 130 4).

Met als aanleiding de tentoonstelling *Vrouwen rondom Huygens* (april-juni 2010, museum Hofwyck) heeft de bovenvermelde gastredactie van het jubilerende tijdschrift *De Zeventiende Eeuw* een fraai geïllustreerde thema-afl levering verzorgd. De contribuanten zijn in hoofdzaak Nederlandse en Vlaamse cultuurhistorici, van wie sommigen Huygensspecialist. Het forse boekwerk bevat elf bijdragen gewijd aan dertien vrouwen die Constantijn Huygens (1596-1687) gekend hebben – of, beter gezegd: die hij gekend heeft, aangezien het vrouwen uit zijn netwerk betreft.

Aan het slot van de inleiding wordt de bundel *Vrouwen rondom Huygens* gepresenteerd als vervolg, aanvulling en correctie op het uit 1987 daterende boek van Elizabeth Keesing (1911-2003), *Het volk met lange rokken. Vrouwen rondom Huygens*. Gegeven het overeenkomstige thema ligt het weliswaar voor de hand dit oudere boek in herinnering te brengen, maar als *repoussoir* voor modern wetenschappelijk onderzoek kan het eigenlijk geen dienst meer doen. Een grondiger plaatsbepaling ten opzichte van de thans beschikbare studies over vroegmoderne netwerkvorming en vriendschapsrelaties had de bundel een passender en relevanter entree geboden.

Zoals in de inleiding bij de bundel terecht gesteld wordt, waren intermenselijke relaties in de vroegmoderne tijd voor een niet onbelangrijk deel op wederzijds ‘profijt’ gebaseerd. Dit is dan ook het aspect dat uit de meeste beschouwingen naar voren komt. Vrouwen die tot Huygens’ directe verwanten behoorden, zoals zijn moeder en zusters, hebben zich – en werden – ingezet ten bate van de familie. Zo voedde moeder Susanna Hoefnagel haar zoon, toen hij als diplomaat in spe in Engeland verbleef, per brief met nieuws over oorlogshandelingen op het vasteland en vergelijkbare voor hem nuttige informatie. Uit Huygens’ in 1625 gepubliceerde dichtbundel *Otia* kan worden opgemaakt hoe strategisch de dichter zijn twee jongere zussen Geertruyd en Constance betrok in de publieke, carrière-gerichte zelfpresentatie die hij met deze eerste dichtbundel van zijn hand beoogde.